

Vårolja växter

Av Johan Roland
SLU, Lanna försöksstation

Delvis som en följd av att höstrapsodlingen ökat har odlingen av vårolja växter i hela landet minskat ganska kraftigt under 2008 jämfört med de senaste fyra åren. Våraps odlades på knappt 25 000 hektar, medan odlingen av vårrybs stannade på knappt 2 500 hektar, dvs, endast 10 procent av vårolja växtodlingen. Den största odlingen av vårolja växter återfinns i F-området och E-området, vilket också innebär att den största sortprovningen sker i dessa områden.

Under 2008 har sortprovning av vårrybs förekommit i mycket begränsad omfattning. Detta redovisas under rubriken vårrybs.

Våraps

Avkastningen i försöken har under året varit relativt hög och i enskilda försök har skördenivån varit mycket hög. Alla sorter har under 2008 givit en klart högre skörd än mätarsorten Stratos, i vissa sorter upp till 25 procent högre skörd. De nyare sorterna har även i ett flerårsperspektiv höjt skördenivå avsevärt jämfört med Stratos.

Under 2008 utfördes 17 stycken sortförsök i vårraps i Sverige. Här redovisas resultat från riksförsök och OS-försök (försök som finansieras av oljväxtodlarna). Försökssådden utfördes under en ganska koncentrerad tid från den 22 april till den 13 maj. Ett försök kasserades, vilket innebär att det finns skördesiffror från 16 stycken försök.

Skörden var relativt sen och påbörjades den 2 september, det sista försöket skördades den 25 september. Vattenhalten vid skörd har varierat en hel del mellan olika försök, men endast några få försök har skördats med låga vattenhalter. Avkastningen i försöken har i genomsnitt för hela landet varit relativt normal jämfört med de senaste årens medelavkastning, men i enskilda försök har avkastningen varit mycket hög. Mellan enskilda försök har avkastningen för mätarsorten Stratos varierat mycket, från 950 kg/ha frö upp till 3 080 kg/ha. Råfettsskörden har varierat mellan 383 kg/ha och 1 313 kg/ha. Som framgår av kommande text överträffar alla sorter Stratos i avkastning och sett till den högst avkastande sorten i enskilda försök återfinns skördenivåer vad gäller fröavkastningen på närmare 3 500 kg per hektar och råfettsskörden på drygt 1 400 kg per hektar.

I tabell 1 redovisas resultat årsvis för de senaste åren i B, E- och F-området och som flerårsmedeltal för åren 2004 - 2008 i alla odlingsområden. För odlingsområdena A och D är försöksunderlaget för litet för att redovisa årsvisa resultat. Skörden har under 2008 varit högst i F-området och lägst i E-området. I ett flerårsmedeltal är avkastningen högst i B- och F-området. Mätarsorten Stratos överträffas av alla övriga sorter i alla odlingsområden, både vad gäller 2008 och sett till flerårsmedeltalen.

Område A (län M och N). Härskersortprovning i mycket liten omfattning och endast flerårsmedeltal redovisas. Alla provade sorter har givit en högre avkastning än Stratos med högst skörd för Ritz, Hendrix och Rollo.

Område B (län L, K, H och I). Även i detta område sker sortprovningen i relativt liten omfattning och årsvisa resultat finns enbart för 2007 och 2008. Skörden av mätarsorten Stratos har under 2008 varit i nivå med normal skörd och alla sorter har givit en högre avkastning än mätarsorten med högst skördar för Brando, Zappa, Jagger och Rollo. I medeltal för flera år har Hendrix givit den högsta skörden, men även övriga sorter har alla 5-10 procent högre skörd än mätarsorten Stratos.

Område D (län E). Även i detta område redovisas enbart flerårsmedeltal, eftersom försöksunderlaget är litet. Flerårsmedeltalet visar att Stratos överträffas av alla övriga sorter, med högst avkastning för Jagger, Ritz, SW L2837 och Joplin.

Område E (län O, Pn, R och S). I detta område var råfettsskörden 2008 för mätarsorten cirka 100 kg lägre än de senaste årens medeltal, men med klart högre skördar för alla övriga sorter. Högst avkastning detta år hade Brando, Hendrix, RG 4607, Lyside, Zappa och Rollo. Om man ser till de senaste årens medelavkastning har Hendrix, Jagger, SW L2837 och Rollo givit den högsta avkastningen, men även Heros, Larissa och Ritz har givit en bra skörd.

Område F (län AB, C, D, T och U). Avkastningen för mätarsorten har under 2008 i detta område varit 100 kg/ha högre än normalt. Här har ett stort antal sorter provats och alla har haft en högre skörd än Stratos under 2008. Högst avkastning har ett antal nyare nummersorter haft. I genomsnitt för de senaste åren har NPZ SR0707 H, Ritz, Jagger, Larissa, Hendrix, Joplin, Rollo och Heros givit en skörd som är mer än 10 procent högre än mätarsorten Stratos.

Sorternas odlingsegenskaper, frökvalitet och känslighet för bomullsmögel redovisas i tabell 2 och följande sortbeskrivningar.

Sortbeskrivningar

STRATOS (SW), mätarsort, är en stjälsstyv svensk sort med hög råfettshalt. Sorten har visat medellåga angrepp av bomullsmögel.

HENDRIX (SW) har avkastat mycket bra. Sorten är mycket stjälsstyv och mognar något senare än SW Stratos. Den har högst råfettshalt av de provade sorterna.

HEROS (SSd) är en stjälsstyv tysk sort med avkastning högre än mätaren. Sorten ger en frövara med hög råfettshalt.

JAGGER (SW) har avkastat mycket bra. Den är mycket stjälsstyv och mognar något senare än SW Stratos. Sorten har ett stort frö med mycket hög råfettshalt.

JOPLIN (SW) har mycket god avkastning. Den är stjälsstyv och mognar samtidigt som SW Stratos och har ungefär samma kvalitet med hög råfettshalt.

LARISSA (SSd), medeltidig tysk sort har avkastat mycket bra. Den är stjälsstyv. Larissa har medelhög råfettshalt.

RITZ (SW) har avkastat mycket bra. Den mognar som SW Stratos och har samma råfettshalt i fröet.

ROLLO (SW) har avkastat mycket bra. Den är mycket stjälsstyv och mognar som SW Stratos. Den har något högre råfettshalt jämfört med mätarsorten.

SHEIK (SW) kombinerar god avkastning med tidig mognad. Den är stjälsstyv. Sorten har ett stort frö med något låg råfettshalt.

Tabell 1. Vårrops. Områdesvis avkastning, råfettskörd årsvis 2006-2008. Flerårsmedeltal 2004-2008. Mätare Stratos

Sort	A-området		B-området		Medel 2004- 2008	D-omr. Medel 2004- 2008
	Medel 2004- 2008	2007	2008	Medel 2004- 2008		
SW Stratos						
råfett, kg/ha	860	980	1050	1060		860
rel.tal, råfett	100	100	100	100		100
GBR Heros (SSd)		118	113	106		105
SW Joplin, H2816	105	108	114	106		114
SW Sheik, H2818	97	125	113	109		100
SW Rollo J2819	107	125	122	110		112
SW Ritz J2820	111	110	119	108		120
SW K2832, Hendrix	108	121	118	112		105
SW K2833, Jagger		105	122	107		123
RG Larissa 4508 EU (SSd)		114	112	106		
SW L2837			121			118
NPZ SR0707 H (SW)						105
RG 4605 (SSd)			114			
RG 4607 (SSd)			116			
DFL Lyside (SSd) EU			109			
SW Brando J2827 H EU			126			
SW Zappa K2835 H EU			125			

Sort	E-området				F-området			
	2006	2007	2008	Medel 2004- 2008	2006	2007	2008	Medel 2004- 2008
SW Stratos								
råfett, kg/ha	850	860	760	870	930	770	1110	1010
rel.tal, råfett	100	100	100	100	100	100	100	100
GBR Heros (SSd)112	117	129	115		114	123	111	110
SW Joplin, H2816	107	113	120	111	112	122	112	113
SW Sheik, H2818	104	128	114	108	106	125	106	109
SW Rollo J2819	116	118	127	117	111	129	109	112
SW Ritz J2820	109	115	121	112	118	132	109	116
SW K2832, Hendrix		125	128	119	121	124	110	114
SW K2833, Jagger		126	122	118	117	128	111	115
RG Larissa 4508 EU (SSd)	109	114	124	113	118	125	109	114
SW L2837			124	117		119	105	108
NPZ SR0707 H (SW)				104		130	114	117
RG 4605 (SSd)			121				113	
RG 4607 (SSd)			128				104	
DFL Lyside (SSd) EU			128				104	
SW Brando J2827 H EU			135				111	
SW Zappa K2835 H EU			127				111	
SW L2840							121	
SW M2844							116	
SW M2845 H							118	
NPZ SR10108 H(SW)							129	
RG 4806 (SSd)							116	
RG 4807 (SSd)							111	

Tabell 2. Vårrops. Odlingsegenskaper, frökvalitet och sjukdomskänslighet, 2004-2008. Hela landet.

Sort	Stjälkstyrka %	Strå-längd cm	Mognad dagar	Råfett % av ts	Klorofyll fyll ppm	Protein i mjöl % av ts	Bomulls-mögel %
SW Stratos	78	86	123	46,5	10	41,4	5
Hendrix	85	92	125	48,1	8	42,6	4
Heros	75	90	124	47,6	9	41,5	5
Jagger	87	83	125	47,3	10	43,5	4
Joplin	82	87	124	47,2	7	42,8	6
Larissa	82	92	124	46,9	9	41,4	5
NPZ SR0707 H	79	78	122	46,3	9		3
Ritz	80	82	125	46,5	6	42,4	4
Rollo	87	96	124	47,2	7	42,0	5
Sheik	82	88	122	46,4	6	43,3	7
SW L2837	82	85	124	46,7	9	41,3	2

Vårrybs

Under 2008 har en mycket begränsad sortprovning bedrivits i norra Sverige i vårrybs. I ett redovisat försök har Pepita haft den klart högsta avkastningen. I ett flerårsmedeltal fram till 2006 har också Pepita givit högst skörd.

Som framgått tidigare har odlingen av vårrybs minskat kraftigt de senaste åren, men det finns intresse kanske främst i norra delarna av Sverige att odla vårrybs. Under 2008 har två försök utförts och i tabell 3 redovisas resultat från ett försök i X-län. I samma tabell redovisas också flerårsmedelvärden för tre sorter fram till och med 2006. Inga försök utfördes 2007.

I försöket 2008 provades förutom de etablerade sorterna ett stort antal nummersorter från Boreal i Finland, som bedriver förädlingsarbete i vårrybs. I tabellen redovisas resultat från enbart namnsorter. Försöket såddes den 8 maj och skördades den 8 september med låga vattenhalter. Skörden på mätarsorten Pepita var förhållandevis hög med drygt 2000 kg/ha i fröskörd och med en råfettskörd på 936 kg/ha.

Pepita hade den högsta skörden i försöket 2008 och även i ett flerårsmedeltal har Pepita haft den högsta avkastningen.

I tabell 3 redovisas också några sortegenskaper för tre sorter.

Tabell 3. Vårrybs. Avkastning, råfettskörd 2008 och flerårsmedeltal 2002-2006. Sortegenskaper. Mätare Pepita

Sort	OS7-6	Hela landet, 2002-2006				
	Storvik X-län 2008	Avkastning	Mognad dagar	Stjälkstyrka %	Råfett % av ts	Protein i mjöl % av ts
SW Pepita			110	83	45,6	40,1
fröskörd, kg/ha	2050	2060				
råfett, kg/ha	936	860				
rel.tal, råfett	100	100				
SW Agat	71	92	111	72	45,0	40,0
Bor Hohto	84	91	110	71	43,2	39,0
Bor Apollo	71					
Bor Eos	86					
Bor Valo	73					